कुरुक्षेत्रविश्वविद्यालयः, कुरुक्षेत्रम्

(1956 तम-वर्षगत-राज्यविधायिका-अधिनियम-XII-द्वारा स्थापितः)

(''ए'' श्रेणी, नाक-प्रत्यायितः)

KURUKSHETRA UNIVERSITY, KURUKSHETRA

(Established by the State Legislature Act XII of 1956)

("A" Grade, NAAC Accredited)

पी-एच्०डी० प्रवेशपरीक्षा – 2014

विषयः – संस्कृतम्

Ph.D. Entrance Test - 2014
Subject : Sanskrit

प्रवेशपरीक्षायाः योजना पाठ्यक्रमश्च

SCHEME AND SYLLABI OF ENTRANCE TEST

प्रथमं पत्रम् : विषयसम्बद्धं पत्रम् (ओएमआर-पत्रके समाधातुं वस्तुनिष्ठपञ्चाशत्प्रश्नात्मकम्)

समयावधिः : 01 होरा

पूर्णाङ्काः : 50

टिप्पणी– (1) प्रश्नपत्रस्य निर्माणं संस्कृतमाध्यमेन भवेत् ।

(2) प्रश्नपत्रस्य निर्माणम् अग्रे 5–7 पृष्ठेषु मुद्रितं पाठ्यक्रमम् आधारीकृत्य भवेत् ।

Paper-I : Subject-related paper (comprising of **50 objective type questions** to be attempted on OMR sheet)

Duration : One Hour

Maximum Marks : 50

Note:- (1) The question paper may be set in Sanskrit.

(2) Question Paper may be set on the basis of the following syllabi printed at Pages 5-7.

द्वितीयं पत्रम् : विषयसम्बद्धं पत्रम् (वर्णनात्मकम् / विवरणात्मकम्)

समयावधिः : 2 होरे

पूर्णाङ्काः : 100

टिप्पणी– (1) प्रश्नपत्रस्य निर्माणं संस्कृतमाध्यमेन भवेत्।

(2) प्रश्नपत्रस्य निर्माणम् अग्रे 5–7 पृष्ठेषु मुद्रितं पाठ्यक्रमम् आधारीकृत्य भवेत्। तत्र **प्रश्नपत्रनिर्माणविधिः** (पृ० 2-4) इत्यत्र निर्दिष्टरीत्या **मुख्यतया चत्वारः प्रश्नाः** भविष्यन्ति यत्र प्रत्येकं प्रश्ने (कः), (खः), (गः), (घः) इति **वैकल्पिकवर्गानुसारेण चत्वारो वैकल्पिकाः प्रश्नाः** स्युः, येन परीक्षार्थी स्ववर्गानुसारेण प्रश्नं समादधीत। एवं च द्वितीये पत्रे प्रतिप्रश्नं वैकल्पिकवर्गपाठ्यक्रमानुसारेण प्रश्नचतुष्टयप्रदानेन सम्भूय **षोडश** (4X4=16) प्रश्नाः भविष्यन्ति।

Paper-II : Subject-related paper (Descriptive)

Duration : Two Hours

Maximum Marks : 100

Note:- (1) The question paper may be set in Sanskrit.

(2) Question Paper may be set on the basis of the following syllabi printed at Pages 5-7. There will be **Four main questions** in the manner given below under the head **Scheme**

<u>for setting of Question Paper</u> (Pages-2-4) and each question will consist of **four optional questions** related to the syllabi of each optional Group – A, B, C and D so that the candidate/examinee may be in a position to attempt the question according to the Group opted by him/her. Thus there will be total **sixteen (4x4=16)** questions, based on the syllabi of four optional groups, in the Second Paper.

- **परीक्षायाः माध्यमः** : परीक्षार्थी संस्कृत/हिन्दी/आङ्ग्लभाषा-माध्यमानां केनापि एकेन माध्यमेन प्रश्नानाम् उत्तरं लिखितुम् अर्हति।

Medium of examination : The examinee/candidate can attempt the questions through any one medium out of Sanskrit, Hindi and English.

- **प्रश्नपत्रनिर्माणविधिः**

Scheme for setting of Question Paper :

(अ) **प्रथमपत्रे** अधोनिर्दिष्टं पाठ्यक्रमम् (घटकानि I-IV, पृ० 5-7) आधारीकृत्य **50 वस्तुनिष्ठाः प्रश्नाः** ओएमआर-पत्रके समाधातुं प्रदास्यन्ते।

(ब) **द्वितीयपत्रे** अधोनिर्दिष्टं पाठ्यक्रमम् (घटकानि I-IV, पृ० 5-7) आधारीकृत्य अधोलिखितरूपेण **चत्वारः (4) वर्णनात्मकाः / विवरणात्मकाः प्रश्नाः** उत्तरपुस्तिकायां समाधातुं प्रदास्यन्ते :-

प्रथमः प्रश्नः –

(क) वर्गः-क, घटकम्–**I** (पृ० 5) इत्यत्र निर्दिष्टपाठ्यक्रमानुसारेण व्याख्यातुम् अंशद्वयं (गद्यात्मकम्/पद्यात्मकम्) प्रदास्यते।

अथवा

(ख) वर्गः-ख, घटकम्–**II** (पृ० 5-6) इत्यत्र निर्दिष्टपाठ्यक्रमानुसारेण सोदाहरणं व्याख्यातुं सूत्रचतुष्टयं प्रदास्यते।

अथवा

(ग) वर्गः-ग, घटकम्–**III** (पृ० 7) इत्यत्र निर्दिष्टपाठ्यक्रमानुसारेण व्याख्यातुं पंक्तिद्वयं कारिकाद्वयं वा प्रदास्यते।

अथवा

(घ) वर्गः-घ, घटकम्–**IV** (पृ० 7) इत्यत्र निर्दिष्टपाठ्यक्रमानुसारेण व्याख्यातुं श्लोकद्वयं वा प्रदास्यते।

20 अङ्काः

द्वितीयः प्रश्नः –

(क) वर्गः-क, घटकम्–**I** (पृ० 5)इत्यत्र निर्दिष्टपाठ्यक्रमानुसारेण <u>वर्णनात्मकः/विवरणात्मकः</u> प्रश्नः प्रदास्यते।

अथवा

(ख) वर्गः-ख, घटकम्–**II** (पृ० 5-6)इत्यत्र निर्दिष्टपाठ्यक्रमानुसारेण <u>वर्णनात्मकः/विवरणात्मकः</u> प्रश्नः प्रदास्यते।

अथवा

(ग) वर्गः-ग, घटकम्–**III** (पृ० 7)इत्यत्र निर्दिष्टपाठ्यक्रमानुसारेण <u>वर्णनात्मकः/विवरणात्मकः</u> प्रश्नः प्रदास्यते।

अथवा

(घ) वर्गः-घ, घटकम्–**IV** (पृ० 7)इत्यत्र निर्दिष्टपाठ्यक्रमानुसारेण <u>वर्णनात्मकः/विवरणात्मकः</u> प्रश्नः प्रदास्यते।

20 अङ्काः

तृतीयः प्रश्नः –

(क) वर्गः-क, घटकम्–**I** (पृ0 5)इत्यत्र निर्दिष्टपाठ्यक्रमानुसारेण वर्णनात्मकः/विवरणात्मकः प्रश्नः प्रदास्यते।

अथवा

(ख) वर्गः-ख, घटकम्–**II** (पृ0 5-6)इत्यत्र निर्दिष्टपाठ्यक्रमानुसारेण वर्णनात्मकः/विवरणात्मकः प्रश्नः प्रदास्यते।

अथवा

(ग) वर्गः-ग, घटकम्–**III** (पृ0 7)इत्यत्र निर्दिष्टपाठ्यक्रमानुसारेण वर्णनात्मकः/विवरणात्मकः प्रश्नः प्रदास्यते।

अथवा

(घ) वर्गः-घ, घटकम्–**IV** (पृ0 7)इत्यत्र निर्दिष्टपाठ्यक्रमानुसारेण वर्णनात्मकः/विवरणात्मकः प्रश्नः प्रदास्यते।

20 अङ्काः

चतुर्थः प्रश्नः –

(क) वर्गः-क, घटकम्–**I** (पृ0 5)इत्यत्र निर्दिष्टपाठ्यक्रमानुसारेण टिप्पणी-लेखनाय चत्वारः (4) प्रश्नाः प्रक्ष्यन्ते।

अथवा

(ख) वर्गः-ख, घटकम्–**II** (पृ0 5-6)इत्यत्र निर्दिष्टपाठ्यक्रमानुसारेण टिप्पणी-लेखनाय चत्वारः (4) प्रश्नाः प्रक्ष्यन्ते।

अथवा

(ग) वर्गः-ग, घटकम्–**III** (पृ0 7)इत्यत्र निर्दिष्टपाठ्यक्रमानुसारेण टिप्पणी-लेखनाय चत्वारः (4) प्रश्नाः प्रक्ष्यन्ते।

अथवा

(घ) वर्गः-घ, घटकम्–**IV** (पृ0 7)इत्यत्र निर्दिष्टपाठ्यक्रमानुसारेण टिप्पणी-लेखनाय चत्वारः (4) प्रश्नाः प्रक्ष्यन्ते। 4X10=40 अङ्काः

(स) उभयोः प्रश्नपत्रयोः निर्माणं **संस्कृतमाध्यमेन** भवेत् ।

(A) There will be **50 objective type questions** in **Paper-I** to be attempted on OMR sheet. The questions will be set from the following syllabi (Units I-IV, Pages 5-7).

(B) There will be **4 descriptive type questions** in **Paper-II** to be attempted in the answer book. The questions will be set from the following syllabi (Units I-IV, Pages 5-7) as per scheme noted below:-

Question-I : (a) Two portions (Prose/Verse) from the syllabus prescribed in Group-A, Unit-I (Page-5) will be given to explain.

OR

(b) Four sūtras from the syllabus prescribed in Group-B, Unit-II (Pages-5-6) will be given to explain with examples.

OR

(c) Two lines or two verses from the syllabus prescribed in Group-C, Unit-III (Page-7) will be given to explain.

OR

(d) Two verses from the syllabus prescribed in Group-D, Unit-IV (Page-7) will be given to explain. 20 Marks

Question-II : (a) One descriptive question from the syllabus prescribed in Group-A, Unit-I (Page-5) will be given.

OR

(b) One descriptive question from the syllabus prescribed in Group-B, Unit-II (Pages-5-6) will be given.

OR

(c) One descriptive question from the syllabus prescribed in Group-C, Unit-III (Page-7) will be given.

OR

(d) One descriptive question from the syllabus prescribed in Group-D, Unit-IV (Page-7) will be given. 20 Marks

Question-III : (a) One descriptive question from the syllabus prescribed in Group-A, Unit-I (Page-5) will be given.

OR

(b) One descriptive question from the syllabus prescribed in Group-B, Unit-II (Pages-5-6) will be given.

OR

(c) One descriptive question from the syllabus prescribed in Group-C, Unit-III (Page-7) will be given.

OR

(d) One descriptive question from the syllabus prescribed in Group-D, Unit-IV (Page-7) will be given. 20 Marks

Question-IV:(a) Four questions/points from the syllabus prescribed in Group-A, Unit-I (Page5) will be given to write notes upon.

OR

(b) Four questions/points from the syllabus prescribed in Group-B, Unit-II (Pages-5-6) will be given to write notes upon.

OR

(c) Four questions/points from the syllabus prescribed in Group-C, Unit-III (Page7) will be given to write notes upon.

OR

(d) Four questions/points from the syllabus prescribed in Group-D, Unit-IV (Page-7) will be given to write notes upon. 4X10= 40 Marks

(C) Both question papers (Paper-I and Paper-II) may be set in **Sanskrit**.

✶

पी-एच्० डी० प्रवेशपरीक्षायै विस्तृतः पाठ्यक्रमः
Detailed Syllabi for Ph.D. Entrance Test

वर्गः – कः
Group-A

घटकम्–I (Unit-I)
संहिता, ब्राह्मणम्, उपनिषत्, वेदाङ्गानि च
Saṁhitā, Brāhmaṇam, Upaniṣat, Vedāṅgāni Ca

1 : निम्नलिखितसूक्तानां पारम्परिक्या आधुनिक्या आलोचनात्मकपद्धत्या च गहनम् अध्ययनम् (संस्कृतमाध्यमेन)–
ऋग्वेदः : अग्निः (1.1), सविता (1.35), विष्णुः (1.54), इन्द्रः (2.12), रुद्रः (2.33), बृहस्पतिः (4.50), उषाः (5.80), वरुणः (7.88), सोमः (9.80)।

2 : निम्नलिखितसूक्तानां पारम्परिक्या आधुनिक्या आलोचनात्मकपद्धत्या च गहनम् अध्ययनम् –
(क) ऋग्वेदः : पुरुषः (10.90), हिरण्यगर्भः (10.121), नासदीयम् (10.129), वाक् (10.125), पुरुरवा-उर्वशी (10.95), यम-यमी-सूक्तम् (10.10), सरमा-पणि-संवादः (10.108), विश्वामित्र-नदी-सूक्तम् (3.33)।
(ख) यजुर्वेदः : शिवसंकल्पसूक्तम् (34.1–6)। (ग) अथर्ववेदः (शौनकः): भूमिसूक्तम् (12.1.1–30)।

3 : ऐतरेयब्राह्मणम्, अध्यायः 33 (शुनःशेपाख्यानम्): संस्कृतमाध्यमेन व्याख्या आलोचनात्मकः प्रश्नः च ।

4 : ईशावास्योपनिषद् [यजुर्वेदीयः चत्वारिंशः (40 तमः) अध्यायः] (विशदव्याख्यामात्रम्)।

5 : निरुक्तम्, प्रथमः अध्यायः : व्याख्या, आलोचनात्मकः प्रश्नः, निर्वचनानि च।
निरुक्तम्, द्वितीयः अध्यायः (1–5 पादाः): सप्तमः अध्यायः (1–7 पादाः) : व्याख्या, आलोचनात्मकः प्रश्नः, निर्वचनानि च।

6 : वैदिकं व्याकरणम् : वैदिकभाषायाः स्वरूपम्, वैदिकलौकिकभाषयोः अन्तरम्, सन्धिः, पदपाठः, वैदिकस्वरः, लुङ् लकारः, लेट् लकारः। प्रत्ययाः – शतृ, शानच्, क्वसु, कानच्, तुमर्थकाः प्रत्ययाः।

7 : वैदिकवाङ्मयस्य सामान्यपरिचयः : संहिताः, ब्राह्मणानि, आरण्यकानि, उपनिषदः, वेदाङ्गानि च।

✦

वर्गः – खः
Group-B

घटकम्–II (Unit-II)
व्याकरणम्, भाषाविज्ञानम् च
Vyākaraṇam, Bhāṣāvijñānam Ca

1 : वरदराजः, लघुसिद्धान्तकौमुदी : अधोलिखितं प्रकरणद्वयम् (संस्कृतमाध्यमेन सम्बद्धसूत्राणां सोदाहरणं व्याख्या प्रमुखसूत्रोल्लेखपूर्वकं रूपसिद्धिप्रक्रिया च)–
(क) सञ्ज्ञाप्रकरणम्, (ख) सन्धिप्रकरणम् (अच्सन्धिप्रकरणतः विसर्गसन्धिप्रकरणपर्यन्तम्)।

2 : लघुसिद्धान्तकौमुदी : अधोलिखितं प्रकरणम् (सम्बद्धसूत्राणां सोदाहरणं व्याख्या, प्रमुखसूत्रोल्लेखपूर्वकं रूपसिद्धिप्रक्रिया च)–

सुबन्तप्रकरणम्–

(क) अजन्तपुँल्लिङ्गप्रकरणम्– राम, सर्व, हरि, सखि, गो।

(ख) अजन्तस्त्रीलिङ्गप्रकरणम्– रमा, सर्वा, मति, स्त्री।

(ग) अजन्तनपुँसकलिङ्गप्रकरणम्– ज्ञान, वारि, दधि, मधु।

(घ) हलन्तपुँल्लिङ्गप्रकरणम्– विश्ववाह्, मघवन्, राजन्, पथिन्, विद्वस्, तद्, युष्मद्, अस्मद्।

3 : लघुसिद्धान्तकौमुदी : अधोलिखितं प्रकरणम् (सम्बद्धसूत्राणां सोदाहरणं व्याख्या प्रमुखसूत्रोल्लेखपूर्वकं रूपसिद्धिप्रक्रिया च)–

(क) तिङन्तप्रकरणम्–

1. भ्वादिप्रकरणम्– भू, एध्, गम्, पा।
2. अदादिप्रकरणम्– अद्, अस्, हन्।
3. जुहोत्यादिप्रकरणम्– हु, भी, दा।
4. दिवादिप्रकरणम्– दिव्, नृत्।
5. स्वादिप्रकरणम्– सु, चि।
6. तुदादिप्रकरणम्– तुद्, मुच्।
7. रुधादिप्रकरणम्– रुध्, भुज्।
8. तनादिप्रकरणम्– तन्, कृ।
9. क्र्यादिप्रकरणम्– क्री, ज्ञा।
10. चुरादिप्रकरणम्– चुर्, कथ्।

(ख) नामधातुप्रक्रिया। (ग) आत्मनेपदप्रक्रिया। (घ) परस्मैपदप्रक्रिया।

4 : (क) लघुसिद्धान्तकौमुदी : अधोलिखितप्रकरणस्थप्रयोगाणां प्रमुखसूत्रोल्लेखपूर्वकं रूपसिद्धिप्रक्रिया– पूर्वकृदन्तप्रकरणम्।

(ख) लघुसिद्धान्तकौमुदी : अधोलिखितं प्रकरणद्वयम् (सम्बद्धसूत्राणां सोदाहरणं व्याख्या प्रमुखसूत्रोल्लेखपूर्वकं रूपसिद्धिप्रक्रिया च)–

(1) समासप्रकरणम्, (2) तद्धितप्रकरणम् (चातुरर्थिकपर्यन्तम्)।

5 : भट्टोजिदीक्षितः, सिद्धान्तकौमुदी (पूर्वार्द्धम्) : कारकप्रकरणम् (संस्कृतमाध्यमेन)–

(क) सोदाहरणं सूत्रव्याख्या, (ख) सूत्रोल्लेखपूर्वकं कारक-विभक्ति-प्रतिपादनम्।

6 : भाषाविज्ञानम्–

(क) भाषाविज्ञानस्य परिभाषा क्षेत्रं च, भाषायाः परिभाषा वैशिष्ट्यानि च, भाषागतपरिवर्तनं तद्भेदाश्च। भाषापरिवर्तनस्य कारणानि। भाषापरिवाराः (रूपरेखामात्रम्)।

(ख) भारोपीयपरिवारस्य भाषागतप्रमुखशाखाः तासां वैशिष्ट्यानि च (रूपरेखामात्रम्)। इण्डो-इरानियन-भाषागतप्रमुखशाखाः तासां वैशिष्ट्यानि च (रूपरेखामात्रम्)। भाषाणां वर्गीकरणम् (परिवारमूलकम् आकृतिमूलकं च)।

(ग) संस्कृतभाषा (वैदिकी लौकिकी च) । अर्थविज्ञानम्– अर्थपरिवर्तनस्य कारणानि दिशश्च। ध्वनिविज्ञानम्– उच्चारणावयवाः तेषां प्रकार्याणि च, ध्वनीनां ध्वन्यात्मकं वर्गीकरणम्। रूपविज्ञानम्– शब्दनिर्माणम्, शब्दानां तत्त्वानि, धातुः प्रत्ययश्च। वाक्यविज्ञानम्– पदक्रमः।

7 : संस्कृतव्याकरणस्य सामान्यपरिचयः : मुनित्रयम्– पाणिनिः, कात्यायनः, पतञ्जलिः च । भर्तृहरिः, काशिकाकारौ वामनजयादित्यौ, भट्टोजिदीक्षितः, वरदराजः।

✦

वर्गः – गः
Group-C
घटकम्–III (Unit-III)
भारतीयदर्शनम्
Bhāratīyadarśanam

1 : केशवमिश्रः, तर्कभाषा : आरम्भतः प्रामाण्यवादपर्यन्तम् : पङ्क्तिव्याख्या, निबन्धात्मकाः प्रश्नाः च।

2 : ईश्वरकृष्णः, सांख्यकारिका, तत्त्वकौमुद्यनुसारेण : कारिकाव्याख्या, निबन्धात्मकाः प्रश्नाः च।

3 : लौगाक्षिभास्करः, अर्थसङ्ग्रहः : पङ्क्तिव्याख्या, निबन्धात्मकाः प्रश्नाः च।

4 : सदानन्दयोगीन्द्रः, वेदान्तसारः : पङ्क्तिव्याख्या, निबन्धात्मकाः प्रश्नाः च।

5 : भारतीयदर्शनस्य सामान्यपरिचयः : वैशेषिकम्, न्यायः, पूर्वमीमांसा, सांख्यम्, योगः, अद्वैतवेदान्तः।

✦

वर्गः – घः
Group-D
घटकम्–IV (Unit-IV)
काव्यम्, नाटकम्, काव्यशास्त्रम् च
Kāvyam, Nāṭakam, Kāvyaśāstram Ca

1 : माघः, शिशुपालवधम् (प्रथमः सर्गः) : छन्दोऽलङ्कारनिर्देशपूर्वकं सप्रसङ्गं श्लोकव्याख्या।

2 : भवभूतिः, उत्तररामचरितम् : काव्यसौष्ठवनिर्देशपूर्वकं सप्रसङ्गं श्लोकव्याख्या, आलोचनात्मकाः प्रश्नाः च।

3 : कालिदासः, मेघदूतम् (पूर्वमेघः) : संस्कृतमाध्यमेन श्लोकव्याख्या।

4 : बाणभट्टः, कादम्बरी : महाश्वेतावृत्तान्तः, अधोनिर्दिष्टः अंशः –
'तच्च पवनोद्धूतैरितस्ततः' इत्यारभ्य 'कथं कथमिति तमतिचिरं व्यलोकयम्' इति पर्यन्तम्। – गद्यांश-व्याख्या।

5 : विश्वनाथः, साहित्यदर्पणः : प्रथमः परिच्छेदः। द्वितीयः परिच्छेदः (अभिधानिरूपणम्, कारिका-संख्या 4 पर्यन्तम्, लक्षणानिरूपणम्, व्यञ्जनानिरूपणम् च (कारिकाः 5–20)। षष्ठः परिच्छेदः (कारिकाः 1–10, 224–268, 315–337)।

6 : लौकिकसंस्कृतसाहित्यस्य सामान्यपरिचयः : रामायणम्, महाभारतम्, नाट्यसाहित्यम्, महाकाव्यानि, खण्डकाव्यानि, गद्यकाव्यानि, चम्पूकाव्यानि।

☼✦✦✦☼